

Valtakunnalliset aikuissosiaalityön päivät Jyväskylässä 8-9.1.2014

Osallistujia pyydettiin vastaamaan neljään kysymykseen.

Kysely oli paperisena versiona Aikuissosiaalityön päivien materiaalikalpeissa. Kasseja jaettiin osallistujille arviolta 387. Päivien aikana kyselyn palautti n. 30 vastaajaa. Lisäksi kysely toteutettiin myös sähköisesti Keski-Suomen sosiaalialan osaamiskeskuksen sivuilla. Sähköiseen kyselyyn vastasi yhteensä noin 36 henkilöä. Myös paperisten kyselyjen vastaukset syötettiin Webropoliin. Yhteensä vastauksia tuli **66**. Kaikki eivät vastanneet kaikkiin kysymyksiin.

Yhteenvetoa kyselyn tuloksista

1. Millainen olisi toimiva ammattirakenne aikuissosiaalityössä, nykyinen taloustilanne huomioiden? (Vastaajia 63)

Ammatilliset tiimit:

- 1.) etuuskäsittelijä/palveluohjaaja, sosiaaliohjaaja ja sosiaalityöntekijä (28)
- 2.) sosiaaliohjaaja ja sosiaalityöntekijä (20)
- 3.) etuuskäsittelijä, sosiaaliohjaaja, sos.tt ja terveydenhuollon ammattilainen (4)
- 4.) etuuskäsittelijä, sosiaalityöntekijä (2)

Lisäksi johtava sosiaalityöntekijä (Ylempi Amk tai sos.tt) tiimien esimiehenä.

Näkemyksiä eri ammattiryhmien tehtävistä:

- Etuuskäsittelijät hoitaisivat perus toimeentulotuen myöntämisen osana tiimiä, sosiaalityöntekijät ja -ohjaajat myöntäisivät täydentävää - ja ehkäisevää toimeentulotukea tarvittaessa. Täydentävä- ja ehkäisevä toimeentulotuki nähdään tärkeänä sosiaalityön välineenä asiakassuunnitelman lisäksi.
- Sosiaalityöntekijät vastaisivat asiakkaiden tilanteiden kokonaisarviointista ja alkuarviointista, mikäli on asiakas asioi ensimmäistä kertaa. Lisäksi sosiaalityöntekijän tehtäviin kuuluisi asiakassuunnitelmien laatiminen ja niiden toteutumisen seuraaminen. Sosiaalityöntekijälle nähtäisiin selkeästi kuuluvan kokonaisvastuu asiakasprosesseista, suunnitelmien laatimisesta ja tilannearvioista.
- Sosiaaliohjaajat toimisivat asiakassuunnitelman toteuttajina yhdessä asiakkaan kanssa, ja sosiaaliohjaaja tukisi asiakasta käytännön asioiden hoitamisessa kuten Kela asioinneissa, työnhakuun liittyvissä asioissa sekä sosiaalisessa kuntoutuksessa. Myös sosiaaliohjaajille vastaajien mielestä kuuluu toimentulotukityö, mutta ei kuitenkaan pääsääntöisenä työnkuvana. Sosiaaliohjaajat voisivat järjestää erilaista ryhmätoimintaa ja jalkautua asiakkaiden pariin.

”Painotus sosiaalityön ja sosiaalisen kuntoutuksen mahdollistumiseen. Meillä Espoossa on nyt hyvä työntekijärakenne. On sosiaalityöntekijät, -ohjaajat ja etuuskäsittelijät samassa tiimissä. Terveystenhoitaja on myös käytettävissä. Minusta terveydenhoito on ehdottoman tärkeä osa moniammatillista tiimiä. Se lisää yhteistyötä ja helpottaa monessa.

Pyytäisin kuitenkin ammatirakennetta mietittäessä kiinnittämään huomiota esimiesresurssiin. Yksi näkökulma voi myös olla se että mieltä missä kaikissa paikoissa sos.tt kunnissa on.(lastensuojelu,päihdetyö) ja miten näitä isompia kokonaisuuksia voi vetää yhten. tai järkeistää?”

- Tiimityöskentelyä, intensiivisempää työotetta ja moniammatillista verkostoyhteistyötä pitäisi kehittää. Useissa vastauksissa tuli selkeästi esille eri tahojen yhteistyön puuttuminen vaikka asiakaskunta on sama. Jokainen taho tekee tärkeää työtä asiakkaan kanssa, mutta työtä tehdään päällekkäin, minkä vuoksi se on tehotonta.
- Kelan työntekijä-sosiaalityöntekijä –tiimillä pystyttäisiin ehkä poistamaan huolta kunnan sosiaalityön säilymisestä. Kela voisi siirtyä sosiaalitoimeen, jolloin perusaikuissosiaalityö säilyisi vahvana. Kelan asiantuntijuutta voisi lisätä myös TYP:n toiminnassa. Sosiaalinen ja ammatillinen kuntoutus kulkevat käsi kädessä.

2. Miten Sinä organisoisit etuuskäsittelyn, sosiaaliohjauksen ja sosiaalityön vähenevien resurssien paineessa? (vastaajia 65)

- Perustoimeentulotuen siirto Kelaan, jolloin kuntiin jäisi kuntouttava työ sekä muutossosiaalityö, tällöin vapautuvia työresursseja voisi käyttää rakenteelliseen sosiaalityöhön ja lähiötyöhön.(13)

”Perusosa Kelan vastuulle. Kelalta ohjattaisiin sosiaalitoimeen taloudellisen suunnitelman laatimista tai palvelusuunnitelman laatimista varten. Siis sosiaalitoimen asiakkuus perustuisi suunnitelman laatimiseen: tällöin päästäisiin asiakkaan tilanteesta selville ja porkkanana työskentelylle täydentävä tai ehkäisevä toimeentulotuki. Tätä kautta mahdollisuus ryhmä toimintaan ohjaaminen (sosiaaliohjaajat), taloudellisen tuen saaminen (budjettineuvonta tms.), perhetilanteen selvittely jne. Työllistymisen edistäminen.

”Sosiaalityöntekijän asiakkaina olisivat asunnottomat, tulottomat, ehkäisevän tuen tarpeessa olevat. Sosiaaliohjaajien asiakkaina olisivat perustyöttömät, heille kohdennettaisiin ryhmätoimintaa sekä yksilöohjausta. Etuuskäsittelijät täydentävän- ja ehkäisevän toimeentulotuen maksatukseen.”

- Etuuskäsittelijöiden ja sosiaaliohjaajien lisääminen, mikäli toimeentulotuen myöntäminen jää edelleen kuntiin. Perustoimeentulotuen myöntäminen nähdään selkeästi etuuskäsittelijän työnkuvaan kuuluvaksi, mutta etuuskäsittelyssäkin nähdään toimenkuvan kehittämisen paikka. (23)

”Etuuskäsittelijät käsittelevät kirjalliset hakemukset perustoimeentulotuen osalta ja heidän velvollisuutenaan olisi tuoda 3 kk asiakkaana olleet sosiaalityöntekijälle, jolloin asiakkaat pääsisivät vähintään 4 krt. vuodessa sosiaalityöntekijän vastaanotolle. Sosiaaliohjaajat tekisivät uusien asiakkaiden alkukartoitukset ja pitäisivät sosiaalisen kuntoutuksen ryhmiä niille, joista ei ole kuntouttavaan työtoimintaan ”

- Ensisijaisten etuuskäsittelyjen korotus niin, ettei perustoimeentulotuelle ole enää tarvetta, tällöin täydentävä- ja ehkäisevä toimeentulotuki jäisi kuntiin sosiaalityön välineeksi. Pitäisi ratkaista, mikä on toimeentulotuen asema suomalaisessa sosiaaliturvajärjestelmässä? (5)
- Sosiaaliohjausta voisi kohdentaa esim. uusille asiakkaille ja pelkkää palveluohjausta tarvitseville sekä lähityöhön ja ohjaukseen mm. nuorten kohdalla. Sosiaaliohjaaja voisi tehdä kaikille alkutilanne arvion ja sen pohjalta ohjata eniten tukea tarvitsevat sosiaalityöntekijälle sosiaaliseen muutostyöhön.
- Kohdennetaan vähäisiä resursseja tärkeysjärjestyksen mukaan. Etuuskäsittelyä tekisivät vähemmän koulutetut työntekijät. Kun taas lastensuojelussa tulisi olla koulutettuja sosiaalityön ammattilaisia
- Selkeä ohjeistus ja toimintamallit, jotta etuuskäsittelijät voisivat tehdä suurimman osan päätöksistä itsenäisesti, työn kuvien tarkistaminen organisaatioiden sisällä

Kela siirtoa ei koeta pelkästään hyvänä vaihtoehtona, vaan huolta aiheuttaa asiakkaan asema ja etenkin vaikeimmassa asemassa olevien asiakkaiden asema. Sosiaalinen työ toimeentulotuen tarpeessa olevien ihmisten kanssa ei saa jäädä pois, vaikka etuuskäsittely siirtyisi Kelaan.

”Toimeentulotukityötä ei ole syytä siirtää Kelaan tai jos näin on pakko tapahtua ”jonkun viisaan” toimesta, olisi syytä miettiä, miten huono-osaisille ihmisille käy ja jo etukäteen pohtia, kuka ottaa vastuun???”

Huonoimpana vaihtoehtona koettiin sosiaalityöntekijöiden työajan käyttäminen etuuskäsittelyyn, jolloin varsinaiselle sosiaalityölle ei jää aikaa. Sosiaalityöntekijä nähdään vahvasti muutostyön ja kuntouttavan työn tekijänä. Sosiaalityöntekijät kokevat pelkän etuuskäsittelytyön puuduttavaksi ja se vaikuttaa oleellisesti työn mielekkyyteen.

Kelpoisuuksien alentamista ei myöskään nähdä hyvänä ratkaisuna, vaan vastaajat kannattivat aikuissosiaalityön uudelleen organisointia ja eri ammattiryhmien tehtävänkuvien selkiyttämistä. Myös aikuissosiaalityön projektiosaamista kaivataan.

”Missään nimessä ammatillisia pätevyyskriteerejä ei pidä lähteä höllentämään sosiaalityön eri alueilla, ei siis aikuissosiaalityössäkään. Sosiaalityölle on tilausta kaikissa palveluissa”

Aikuissosiaalityö koetaan sektoroituneeksi ja vastaajat kaipaisivat tiiviimpää moniammatillista yhteistyötä eri yhteistyötahojen mm Kelan kanssa, välttämättä ei ole tarvetta uudistaa organisaatioita vaan tulisi kehittää työskentelytapoja ja lisätä voimaannuttavaa työtä.

”Nykyistä paremmin ja suunnitelmallisemman järjestettyä yhteistyötä mm. Kelan, TE-toimiston / TYP:n ja terveydenhuollon kanssa. Aikuissosiaalityön asiakkaissa on paljon monista yhtäaikaista ongelmista kärsiviä asiakkaita, joilla on työttömyyttä, työkyvyttömyyttä, velkaantumista jne. Näiden asiakkaiden auttaminen jää puutteelliseksi, kallista mikäli auttajatahot toimivat yksin, neuvottelematta toistensa kanssa.”

”Yhteistyörakenteen ei tarvitse tarkoittaa uutta organisaatiota, kevyimmillään se voisi olla suunnitelmallinen, sektorirajat ylittävä yhteistyö, jonka prosessi on tarkasti avattu kaikille mukana oleville tahoille. Näin olisi mahdollista jakaa työtaakkaa, joka pahimmillaan on päällekkäistä ja siten työtä. Suunnitelmallinen yhteistyö perustuu yhdessä sovittuihin toimintatapoihin ja auttamisen eri vaiheiden jakamiseen. Tämä vähentää toimiessaan myös työntekijöiden kokemaa ammatillista kuormitusta ja mahdollisesti ehkäisee tarvetta ammattilaisten vaihtuvuudelle, mikä kuormittaa koko järjestelmää.”

3. Millä konkreettisilla keinoilla sinä muuttaisit toimeentulotukityötä asiakaskeskeisemmäksi? (Vastaajia 64)

- Asiointiaikoja sekä mahdollisuuksia sosiaalityöntekijän ja asiakkaan kohtaamiselle lisäämällä, henkilökohtaista asiointia ja ohjausta tulisi olla enemmän. Asiakkaalla pitäisi olla mahdollisuus saada realistinen ja toteuttamiskelpoinen asiakassuunnitelma. Etenkin nuorten asiakkaiden ohjaukseen tulisi panostaa.

”Asiakastapaamisilla, siis postilaatikkoapu ei auta pätkäkään”

- Ryhmätoimintaa työmenetelmänä, lisää työaikaa rakenteelliseen sosiaalityöhön ja sosiaaliseen raportointiin, enemmän jalkautuvaa työtettä sekä matalan kynnyksen palveluja

”Aikuissosiaalityöhön tulisi turvata riittävät resurssit myös ryhmätoiminnoille, rakenteelliselle sosiaalityölle ja sosiaaliselle raportoinnille. Erityisesti yhteisösosiaalityö on asiakaskeskeistä, sen arvo tulisi nähdä ja tunnistaa myös päättäjien tasolla.”

- Asiakkaan huomioiminen oman elämän asiantuntijana, panostetaan asiakkaan ohjaukseen ja neuvontaan. esimerkkinä neuvontatiski, missä voisi saada neuvontaa ja ohjausta toimeentulotukiasiassa ja olisi mahdollisuus keskustella omasta päätöksestä.
- Sosiaalitoimiston imagon kohotus olisi paikallaan ja sosiaalityöntekijöiden viranomaisstatusta voisi heikentää, työntekijöiden hyvään ammatti-identiteettiin panostettaisiin, arvokeskustelua, työnohjausta lisää. Turhautunut työntekijä ei ole asiakaslähtöinen tai -myönteinen.

”Lisää asiakasryhmiä ja muuta ei perinteistä kontrolli- ja byrokratia sosiaalityötä.”

”Toimeentulotukityö saadaan asiakasläheisemmäksi, kun toimeentulotukipäätöksen tekijöinä ovat sosiaaliohjaajat, joilla on myös sosiaalialan koulutusta ja toimeentulotuen asiakkaita tavattaisiin sopivin väliajoin ja asiakasta voitaisiin ohjata edelleen”

- Asiakasraadit, palautelaatikat, asialliset soittoajat, jolloin päätöksentekijän voi tavoittaa, kokemusasiantuntijoiden käyttäminen hyödyksi.
- Kehitetään sähköistä asiointia, selkeytetään lomakkeita, ei dokumentointia vain tilastoja varten, panostetaan dialogisuuteen, päätökset ”selkokielelle” tai sitten asiakkaalle annettava mahdollisuus saada selvitys virkamieskielellä annetuista päätöksistä.

Vastauksien mukaan jatkuva paine ja seitsemän päivän määräaika syö aikuissosiaalityön asiakaskeskeisyyttä, koska työntekijät eivät ennätä tehdä asiakkaiden kanssa kuin välttämättömimmän eli myöntää toimeentulotuen. Toimeentulotukityö on vain osa aikuissosiaalityötä, mutta tällä hetkellä muu sosiaalityö on jäänyt etuuskäsittelyn ”jalkoihin”.

”Ihmisten ensisijainen etuus pitäisi olla sen suuruinen että perustoimeentulotukea ei tarvita. Tällöin ei tarvitsisi mieltä Kela siirtoa. On todella turhauttava laskea kuukausittain asiakkaille 20-40e vajauksen laskelmia, kun asia korjautuisi jos Työttömyysetuutta ja vanhempainetuksia korotettaisiin niin, että perustoimeentulotuen vajetta ei jäisi. Silloin sosiaalitoimessa voitaisiin keskittyä muuhunkin kuin etuuskäsittelyyn. Sosiaalialan ammattilaiset saisivat tehdä sosiaalista kuntoutusta ja muutostyötä eikä leipääntyä etuuskäsittelyssä.”

Suunnitelmallisuus ja vastuutyöntekijä lisäisivät asiakaskeskeisyyttä, jolloin kohtaamiselle ja asiakkaan kuulemiselle jäisi aikaa.

4. Miten sinä määrittelisit sosiaalisen kuntoutuksen? (Vastaajia 58)

- Elämänhallinnan vahvistamista: arjen toimintojen opettelua, koulutukseen tai töihin menemisen tukemista mm. vertaistukiryhmien antaman tuen avulla, yksilöllisten elämänsuunnitelmien tekemistä, toimintakyvyn tukemista ja yhteiskuntaan tai yhteisöön osallisuuden vahvistamista. Kokonaisvaltaista toimintakyvyn tukemista (32)

”Sosiaalinen kuntoutus on toimintakyvyn lisääntymistä ja sitä haitanneiden esteiden poistumista sekä osallisuuden kokemuksen lisääntymistä - Sosiaalista kuntoutusta ei saa unohtaa nuorisotakuusta, vaan myös siihen on ohjattava resursseja esim. nuorten aikuisten sosiaalityön kautta.”

- Mikäli asiakkaalla ei ole edellytyksiä työhön tai koulutukseen, panostettaisiin silti osallisuuteen ja arjen mielekkyyden lisäämiseen. (5)

”Työllistyminen avoimille työmarkkinoille EI saa olla prioriteetti numero yksi. Meillä on suuri joukko asiakkaita, erityisesti päihde- ja mt-asiakkaita, joille ensisijaista tulisi olla elämänlaadun parantaminen ja vasta pitkässä juoksussa muiden asioiden kuten koulutuksen tai työn miettiminen”

- Sosiaalisen kuntoutuksen tavoitteena on omanarvotunnon löytyminen ja kohentaminen
- Kuntoutuksen tulisi perustua aina päämääräiseen suunnitteluun. Siihen sisältyy myös toimijat, jotka kuntoutusta tekevät. Tällä hetkellä näin ei näyttäisi olevan. Sosiaalinen kuntoutus nähdään olevan vuosia kestävä prosessi, ei yhden jakson mittainen ja se koostuu eri toimenpiteistä: opetus, hoito, kuntoutusjaksot sekä toimeentulo.
- Sosiaalinen kuntoutus pitää sisällään psyykkiseen ja fyysiseen toimintakykyyn liittyviä tutkimuksia ja niiden tulosten hyödyntämistä asiakkaan valmiuksien kartoittamiseksi ja oikeiden toimenpiteiden löytämiseksi. Se on verkostollista ja päämäärällistä työtä
- Kuntoutus sanana viittaa sairaudesta kuntoutumiseen, mistä sosiaalinen kuntoutus kuntouttaa asiakasta? vai olisiko voimaannuttaminen kuvaavampi termi
- Kuntouttava työtoiminta alkuperäisessä ajatuksessaan miellettiin sosiaalisesti kuntoutukseksi, mutta nyt sen luonne on muuttunut. Kritiikkiä tulee kuty:n jatkumon puutumisesta, ihmiset palaavat jakson jälkeen saman alkupisteeseen ja jo saavutetut hyödyt valuvat hukkaan. Kuntouttavan työtoiminnan muodossa sosiaalinen kuntoutus on lyhytjännitteistä.

"Kuntouttava työtoiminta heitettävä jo romukoppaan!!! Se ei johda yhtikäs mihinkään ja tästä on myös tutkimuksia. Lopetetaan tuijottaminen aktivoimisasteeseen, koska silläkään ei ole mitään merkitystä kun ihmiset joutuvat välittömästi toimenpiteen jälkeen takaisin samaan tilanteeseen missä ovat olleetkin. Ja lopetetaan vihdoinkin ihmisten kierrättäminen. Pari vuotta työssä palkkatuella on yhtä tyhjän kanssa kun edessä on jälleen paluu samaan tilanteeseen mistä lähdettiin."

- Kuntouttavan työtoiminnan hyödyt riippuvat siitä, mitä tavoitteita sille asetetaan. Jos tavoitteena on työmarkkinoille siirtyminen, onnistuminen voi olla vähäistä. Jos taas tavoitellaan yksilön oman elämänhallinnan ja -laadun parantamista, lopputulos voi olla myönteisempi. Leimautuuko kuntouttava työtoiminta tällä hetkellä liikaa työllisyyden aktivointitoimiin, vaikka se on yksi sosiaalityön tarjoamista sosiaalisen kuntoutuksen palveluista? Ylipäätänsä voidaan kysyä, mitä nykyisellä työllistämistoiminnalla tavoitellaan. Onko kyse loppujen lopuksi elinkeino- ja talouspolitiikan tukemisesta eikä sosiaalipolitiikasta ja ihmisten kohtaamisesta? Esim. vastikkeellisuuskeskustelua käydään vain yhteiskunnan näkökulmasta. Yksilön näkökulmasta järjestelmän vastikkeettomuus on ongelma, kun se ei tarjoa erilaisista työllistämistoimista huolimatta työtä taikka edes luvattuja toimia vrt. nuorisotakuu. Tarvitaan kokonaisvaltaista asiakasnäkökulmasta katsomista, ei sitä, että jokainen työntekijä katsoo asiaa omasta näkökulmastaan. Johtamis- ja toimintakulttuurilla on myös merkitystä.

Sosiaalinen kuntoutus mielletään yhteiskuntaan osallistavana toimintana tai yksilön henkistä hyvinvointia lisäävänä toimintana. Sosiaalinen kuntoutus nähdään eri toimijoiden välisenä suunnitelmallisena yhteistyönä. Sen tulisi olla Kelan, TE-toimiston, sosiaalityön sekä terveydenhuollon suunnitelmallista yhteistyötä. Sosiaalista kuntoutusta tarvitsevat henkilöt kärsivät usein monista yhtäaikaisista haasteista, joten heitä tulisi auttaa verkostoyhteistyössä.